

HOLLANDS UURTJE

Geheel door toeval belandde bijna tegelijkertijd een luidspreker van het Nederlandse merk Bach Luidsprekers als ook een enorme snoepdoos met Nederlandse Crystal Diamond kabels in mijn luisterruimte en aangezien inspelen, leren kennen en proberen mooi parallel kon lopen, besloot ik gaandeweg deze twee fraaie producten van vaderlandse bodem in gezamenlijkheid te testen.

HANS DE LIGT

De Bach luidsprekers Tango II HE

Ik moet u heel eerlijk bekennen dat ik nog nimmer van deze luidsprekers gehoord had, totdat ik tijdens de AV-NU beurs van een half jaar geleden ook even buiten het Beatrix gebouw ging kijken om de parallelshow X-Fi te bezoeken in het trendy Park Plaza hotel een paar honderd meter verderop. M'n eigen ervaring heeft me geleerd dat vaak de leukste en meest aparte producten ver weg van het officiële beursgebeuren te vinden zijn. Dit geldt voor de CES show, waar je juist op de parallelshows moet zijn, en gold ook voor de Frankfurt shows van destijds, toen in de diverse hotels in de stad zelf het nodige te doen was. Maar anno 2010 zelfs dus in Utrecht! En laat ik maar met de deur in huis vallen, de ruimte die er met kop en schouders bovenuit stak, was die van Triple-M, waar collega Mullers en ik ons met een lichte opwindning naar binnen begaven, want het klonk dermate goed vanuit die ruimte, dat dit toch wel zeker niet dat kleine speakertje kon zijn dat daar stond te spelen...

Kennismaking

Edoch, het bleek helemaal waar, het was dat kleine speakertje, overigens aangestuurd door een aantal fraaie Pink

Faun componenten. We hebben het hier over de S II HE, een kleine minimonitor van duizend Euro per stuk, waar een niet te geloven goed geluid uit kwam. Ga eens na, een speakertje dat nog binnen een normale schoollineaal past: hij is net 29 cm hoog, 17 cm breed en 27 cm diep, en dit kleine wondertje maakte een verpletterende indruk. Dus niet gearzeld en ter plekke de bouwer van de luidsprekers aangesproken, een zeker Rik Bach (what's in a name...!). Een afspraak was vervolgens snel gemaakt, want zoiets leuk moet je niet voor jezelf houden, dat moet je delen met anderen en dat is ook precies het doel van de audiorecensent, om de pareltjes uit de zee van producten te filteren en die voor te stellen aan u.

Het is uiteindelijk niet de Utrechtse demospeaker S II HE geworden, maar Rik Bach's top of the line, de Tango II HE. Ook dit is in het geweld van de speakerwereld zeker geen grote jongen, met z'n hoogte van net 73 centimeter! De Tango is net als z'n broertjes 17 cm breed en kent een diepte van 23 cm. Des te opvallender het uiterlijk van deze luidspreker. Hij is met een lichte curve gebouwd en het testexemplaar was geheel overtrokken met stemmig stone grey alcantara. Zoals u al vermoedde, is dit in beide gevallen functioneel. De buiging in de kast voorkomt staande golven en de kastbekleding van Alcantara dempt de reflecties van de kast zelf. Ikzelf vind het er mooi uitzien, zeker een luidspreker die in meerder soorten moderne interieurs helemaal op zijn plek valt, mede gezien de enorme keuze aan leverkleuren van het alcantara (te leveren in meer dan 70 kleuren!). De bovenkant tenslotte is naar keuze afgewerkt met een zwarte acrylplaat, dan wel met een glanzende aluminiumplaat.

De techniek

De opbouw van de Tango II HE is redelijk conventioneel, met als meest opvallende punt, de ietwat golvende kast. Het bijzondere van de speaker moeten we derhalve niet aan de buitenkant zoeken, maar veeleer in het binnenste, waar Rik Bach gekozen heeft voor een optimale interne demping. Dit is een van de belangrijke ontwerpparameters. Kijk bijvoorbeeld eens naar het filter: de wisselfilters zijn 'hard wired' opgebouwd en met een rubber lijmkit op een basis van dempende pvc-foamplaat gelijmd. De filtercomponenten hebben zodoende veel minder last van mechanische trillingen! Verder dempt men intern met schapenwol, een trucje dat ik zo'n vijftienvijf jaar geleden ook al toepaste bij het modificeren van Infinity speakers, inclusief m'n eigen 4.5.

Verder zijn de kastwanden inwendig met bitumen gedempt en een van de mooiste stappen die Rik Bach gezet heeft bij de HE speakers, is het bakken van de luchtspoelen om ook hier microfonie tegen te gaan. Niet alleen bij de keuze van de units is er veel aandacht voor kwaliteit geweest, ook bij de diverse onderdelen van het filter is hij tot het gaatje gegaan. Wat te denken van p-i-o condensatoren. P-i-o staat voor paper in oil, dit zijn bijzonder goed klinkende condensatoren, ze zijn uiterst precies (mil-spec) met een grote bandbreedte en een zeer lage vervorming. Doordat het papier met olie is verzadigd, dempt ook dit opnieuw trillingen, met als gevolg een zeer schone weergave. De gebruikte weerstanden zijn bifilair gewikkeld. Bij draadgewonden weerstanden met bifilaire wikkeling wordt een dubbelgevouwen weerstandsdraad gebruikt, zodat er evenveel wikkelingen linksom als rechtsom zijn. Hierdoor zullen de magnetische velden elkaar voor een belangrijk deel opheffen, wat een kleinere zelfinductie tot gevolg heeft. Dit heeft als grote voordeel dat het hoogfrequente gedrag van deze weerstanden uitstekend is!

De units tenslotte zijn van de bekende goede namen als Seas, Focal en ATD. De laag- en mid-membranen zijn opgebouwd uit vijf lagen vezels van aramide (achterzijde) en koolstof (voorzijde). Ze zorgen voor een zeer hoge stijfheid, een hoge demping en een uitzonderlijk laag gewicht, wat allemaal ten goede komt aan het impulsgedrag. De Focal 30 mm titanium converse dome-tweeters met een laag titaniumoxide kennen zelfs bij een grote luisterhoek een frequentieverloop van ver boven de 30.000Hz, zodat alles in het hoorbare gebied zonder verliezen weergegeven wordt. Het resultaat volgens de gesprekken met Rik en z'n website: een zeer gedetailleerd 3D-geluidsbeeld, waarbij de speakers 'onzichtbaar' zijn. We zullen eens kritisch gaan kijken of dit klopt!

Crystal Diamond series

In tegenstelling tot de Bach Luidsprekers mogen de Crystal Cables zich in ons land wel over een grote bekendheid verheugen. Velen kennen het elegante zusje van Siltech en inmiddels hebben vele sets hun weg naar Nederlandse en buitenlandse luisterruimtes gevonden. In de nu vijf jaar van haar bestaan heeft Crystal Cable een degelijke naam opgebouwd en wordt een distributie verzorgd naar meer

dan 40 landen van de wereld. Dit kan enkel als men weet waar men mee bezig is, en natuurlijk niet in de laatste plaats dat de gehoormatige kwaliteiten werkelijk van de bovenste plank moeten zijn.

Bijna gênant

De Crystal kabels zijn in huize De Ligt geen onbekende. Ik heb ze altijd als een van de prominentste 'best-of-both-worlds' kabels beschouwd; de voortreffelijke geluidtechnische kwaliteiten, die op een gelijk hoog niveau liggen als die van grote broer Siltech, doch zonder de (af en toe) lomp onhandige forsheid die klaarblijkelijk lijkt samen te gaan bij kabels uit het hoogste segment. Of ze nu bijvoorbeeld Siltech, MIT, TCI, LossLess of Shunyata Research heten, dik is de mode! Niks van dat alles dus bij de Crystal's, mooie, elegante, handige(!) 'snoertjes', die ik juist ook graag inzet bij lastig bereikbare aansluitpunten, zonder me ooit tekort gedaan te voelen wat gehoormatige eigenschappen aangaat. Zo wordt mijn referentie CD-speler, de Plinius 101 (met de laatste voedingsaanpassing en nieuwe bypass C's) standaard al van netspanning voorzien door een Crystal Power Dreamline, een kabel die ik in deze set-up niet meer zou willen missen. Net als bij Siltech gaat men ook bij Crystal voor de maximale onderdrukking van de alom aanwezige RFI en EMI storingen. Niet geheel verwonderlijk natuurlijk, de kabels komen uit hetzelfde huis. Ook in andere basiskeuzes, zoals die van het geleidermateriaal zilver/goud of de isolatie met Kapton en Peek, zit men op dezelfde lijn. Onderscheidend is men in de kabelgeometrie. die is coaxiaal, waar Siltech voor het starquad principe kiest. De eerder genoemde snoepdoos met Crystal's was rijkelijk gevuld, zo zeer zelfs, dat het bijna gênant veel was. Het complete gamma was aanwezig, netkabels, interconnects, luidsprekerkabels en een powerstrip. Veel, omdat er niet alleen een instapper inzat, maar ook nog eens de top-of-the-line... Nou ben ik geen verlegen type, maar op zo'n moment....

The proof of the pudding is in the listening

Er is veel geluisterd, heel veel zelfs, want, om meteen maar eens een tip van de sluier op te lichten, beide producten zijn het absoluut meer dan waard! Maar er was bij zoveel producten en zoveel variabelen die ik er zelf bij betrok, dan ook het nodige te vergelijken. Zo zijn er totaal vier versterkers ingezet: een grotere AV-receiver van Yamaha, de RX-V 750, de Audion Silver Knight 300B single ended, de uiterst potente Symphonic Line RG 14 en als sluitstuk de voor-eindcombinatie FI Millennium met de Mark Levinson 334. Ter vergelijking speakers van Monitor Audio en Verity Audio en nog een stapel aan kabels, die zich gaandeweg uitdunde, omdat ik toch steeds meer artikelen binnen een vergelijkbaar segment wilde inzetten. Vandaar dat de niet eens zo extreem geprijsde Bach Luidsprekers gekoppeld werden aan andere componenten uit een vergelijkbare prijs categorie. In de praktijk ga je tenslotte niet een luidspreker uit het € 3.600 segment koppelen aan een voor-eindcombi uit de € 20.000 categorie... Toch?! U bespeurt een aarzeling en inderdaad, dit vraagteken achter de vorige zin laat ik nog even intact, want logisch is

het niet, maar de praktijk blijkt weerbarstiger, want dit is één van de allergrootste verrassingen in mijn twintigjarige carrière als recensent: je kunt de Bach Tango II HE sans-gène koppelen aan het duurste dat je in huis hebt, en je zult niet teleurgesteld worden!

Stomheid

Terug met de pootjes op de aarde: in eerste instantie werd ik namelijk wel enigszins teleurgesteld. Ik had de Tango II HE in m'n huiskamer neergezet, waar ze als hoofdspeaker van het AV gebeuren de Monitor Audio Studio 2 vervingen. Een setje luidsprekers die ik eigenlijk helemaal niet wilde vervangen, want in al die jaren dat de Studio 2's in mijn kamer staan, ben ik zelden iets tegengekomen waarvoor ik ze zou willen ruilen. Of, zoals Wes Phillips van Stereophile het ooit zo mooi beschreef: "I felt touched by the living greatness lingering in the music through these little monitors." Klopt, maar dat zou de Tango II HE beter moeten kunnen dacht ik... Niet dus, het kwam er niet uit. Was de kamer te groot? Te hard? De versterker te zwak?

Hup naar boven, de dedicated luisterruimte in en meteen maar het ultieme: ik verruilde in m'n topset de referentie Verity's voor de Bach's en zakte met stomheid geslagen terug in m'n luisterstoel... Dit kon niet waar zijn, zo'n dwerg die qua performance bijna schouder aan schouder kan staan met de Verity's. De Verity's die bijna 10.000 euro meer gekost hebben, dan dat deze Bach Tango II HE nu kost... Had ik hier een Chateau Petrus ontdekt voor de prijs van een Chileense Merlot?

Kabeltje wisselen

Het was tijd voor een time-out en ik begon alles van het begin af aan op te bouwen. Kijken hoe ver we zouden kunnen komen. Eerst maar eens alle referentie Siltech kabels vervangen door kabels uit een goed gemiddeld segment, om aan te kunnen sluiten bij de prijs van de luidsprekers. Ook de combi FI Millennium - Mark Levinson werd 'kaltgesteld' en vervangen door het andere uiterste, een 'vlo' van een versterker (maar wat voor een-tje!), de Audion Silver Knight. Als kabels werden netsnoer en luidsprekerkabels ingezet van Analog Research (de Silver Raincoat Reference) en als interconnect een oude instapper van Crystal, een series I Piccolo. Er wordt een behoorlijk beeld neergezet, tot behoorlijk ver achter de speakers is er actie. De totale stage is van goede breedte en diepte. Niet extreem buiten de speakers, maar alles wordt goed naast elkaar neergezet. De rust in het beeld is ok. Dit kwam tot stand nadat ik wat aan het schuiven ben geweest met de Tango's. Uiteindelijk stonden ze 3,2 meter uit elkaar, 1,2 meter van de achterwand en een 85 centimeter van de zijwanden. Nu staan de Silver Knights bekend om hun enorme stage, en de Bach's wisten dit ook behoorlijk in te vullen, maar ik miste iets. 'Iets' waarvan ik weet dat de Audions dit zeker kunnen bieden. Ik miste wat frisheid, wat microdynamiek, wat ademen. De Audion kan met de juiste componenten je totaal verbluffen met z'n stage, met z'n transparantie...

Hmmm, laten we maar eens kabeltjes wisselen, kijken of we het in die hoek moeten zoeken. De Silver Raincoat LS kabel ruimde het veld en werd vervangen door de Crystal Speak Dreamline. Waarlijk een megastap: niet alleen qua prijs (het vijfvoudige) maar meer nog qua resultaat. Mijn hemel; wat kan een kabel toch een waanzinnig verschil maken... schmelz bij bakken, noteerde ik, de muziek vloeit, een flitsende dynamiek, een fabelachtig beeld. Alles is losgehaald. Wat eerst niet eens zo opvalt, doch na wisseling juist wel is dat het beeld, dat ik zeker niet als slecht kwalificeerde, toch eigenlijk een op één hoop gegooid rommeltje was! De Crystal Speak Dreamline zette alles scherp gescheiden naast en achter elkaar neer; nu was het pas breed en diep en hoog. Baslijnen die heerlijk te volgen waren (waren ze er met de Silver Raincoat eigenlijk wel?!) en een stem, een stem. Elk ademtochtje kun je volgen, weg nasaliteit.

Extreem tastbaar

Nog steeds niet tevreden met de overall performance - ik wist dat ik nog verder kon komen - werd de Audion vervuurd voor de Symphonic Line RG 14. Dan wordt opnieuw duidelijk wat de Bach Tango II HE lekker vindt: power! Hoe zwaarder de versterker, hoe lekkerder de Tango's zich voelen. Ik zit met een steeds grotere grijns te luisteren en besluit er nog een stapje bovenop te doen. Niet geheel verantwoord verwissel ik meteen twee kabels: de Piccolo van de Plinius CD speler naar de RG 14 wordt vervangen door de Crystal Connect Dreamline en het Analog Research Silver Raincoat Reference netsnoer aan de RG 14 wordt vervangen door het Crystal Power Ultra Diamond netsnoer. Ik was immers op jacht naar het ultieme, dus stond ik mezelf toe die extra snelle stap te zetten. En met wat voor 'n resultaat. Dit verhoudt zich tot een standaard netsnoer en luidsprekerkabel als een paardentram tot de Thalys! 'Fields of Gold' verdween in het laatje en Eva Cassidy 'stroomde' uit de Bach Tango's. Opnieuw zo'n enor-

me stap. Er ontstaat een organisch geheel van zeldzame klasse, het hoog breekt open, er ontstaat eenheid in het beeld, een harmonie waarvan je op slag weet dat de artiest en de producer het zo bedoeld moeten hebben! Agnes Obel's 'Philharmonics' laat het kippenvel uitbreken, Jeff Buckley's 'Hallelujah', gaat daar nog eens dunnetjes overheen. De emotie van Leonerd Cohen en Jennifer Warnes op de 20th Anniversary Edition van 'Famous Blue Raincoat' was extreem tastbaar. Wat een kabels, wat een speaker!

Naast het tedere ook nog maar eens muzikaal zwaarder geschut geprobeerd: Thom Rotella op oorlogssterkte, Kari Bremnes ('My heart is pounding like a hammer'), noch de live editie van 'Hotel California' van de Eagles, niks brengt die kleine Bach's in verlegenheid. Die speaker groeit gewoon mee met wat je ook speelt en hoe je het ook speelt op voorwaarde dat ze een potente versterking zien. Rustig spelend zijn de 7 watts van de 300B's ook voldoende, in het bijzonder voor de magie die dan ontketend wordt, maar groots klassiek luisteren of pop, daarvoor moet je bij deze luidspreker toch wel power hebben... en goede kabels!

Tot slot

Het zal duidelijk zijn dat hier twee bijzondere Nederlandse producten de revue passeerden: fenomenale kabels

en een dito luidspreker. Is het niet opwindend om te merken hoe dynamisch de markt is, hoe de allerbeste producten vanzelf boven komen drijven en hoe voor acceptabele bedragen er tegenwoordig apparatuur gemaakt wordt, die één, twee decades geleden het vijf- of tienvoudige moesten kosten? In alle eerlijkheid: in een van de telefoongesprekken die ik met Rik Bach gevoerd heb, heb ik hem gewezen op het gevaar van een goede test voor de kleinere ondernemer. Het is nog erger geworden: het is een enorm goede test. De Tango II HE is een wereldspeaker voor een dorps bedrag (€ 1.800 per stuk, zie voor verdere de site). Ik zei Rik dat hij mogelijk problemen zou krijgen met z'n productie; die zal hij behoorlijk moeten gaan opvoeren. Niet alleen ik ben enthousiast, ook collega Mullers was dit. Inmiddels is de Doelen show voorbij en hebben opnieuw mensen deze speaker leren kennen en waarderen. Dit creëert vraag. Die zal Rik Bach moeten gaan oplossen. Zijn producten verdienen zonder meer de aandacht, ga luisteren! Voor Crystal Cable geldt dit niet, hier staat ondertussen een doortimmerde organisatie die probleemloos kan leveren. Toch blijft ook Crystal me verbazen. Er zijn gehoormatig opnieuw stevige stappen gezet. Schreef ik het niet al eerder: 'wat een kabels...! Buitengewoon mooi, maar helaas eveneens buitengewoon duur zijn de beide kabels waar ik zwaar van onder de indruk ben: de Crystal Connect Dreamline en de Crystal Speak Dreamline. Waanzinnig. Maar wie zijn hele installatie al een forse boost wil geven, die begint bij een Crystal Power Ultra Diamond, eventueel gecombineerd met een Crystal Powerstrip, want zoveel verbetering voor € 1.750 (€ 699 voor de Crystal Powerstrip) krijg je eigenlijk nergens!

Voor meer informatie www.bachluidsprekers.nl / www.crystalcable.com

CRYSTAL CABLE EN SILTECH

De Doelen lenteshow had eerder dit jaar twee bijzondere introducties; de Arabesque Mini van Crystal Cable beleefde in Rotterdam haar wereld primeur! Met haar hoogte van 32,6 cm, unieke arabesque vorm en inmiddels te verwachten ongekende geluidskwaliteit werd deze nieuwe luidspreker van Crystal Cable met succes geïntroduceerd! Ook Siltech had een primeur; een geheel nieuwe kabel serie, de Explorer! Een nieuwe revolutionaire technologie heeft uitgewezen dat ook koper (6N mono-crystal koper) uiterst geschikt is voor duurzame, kwalitatief hoogwaardige kabels. Deze nieuwe serie heeft een uitermate luxe uitstraling en een prijs-kwaliteitverhouding die haast ongeëvenaard is.

